

Martin Walser

BİR PINAR GİBİ

ROMAN

Almanca aslından çeviren
YASEMİN BAYER

Martin Walser
BİR PINAR GİBİ

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Düzeltili: Hilmi Tenzör
Dizgi: Serap Kılıç

ISBN 975-07-0050-3

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1998 /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1998)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevi'nde basıldı. (2001)

Cilt: ZE Ciltvi

Martin Walser BİR PINAR GİBİ

ROMAN

Almanca aslından çeviren
YASEMİN BAYER

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
web sayfamız: <http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
Ein springender Brunnen

**MARTIN WALSER'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI**

AV / roman
BİR PINAR GİBİ / roman
BİRBİRİMİZ OLMADAN / roman
FİNK'İN SAVAŞI / roman
YAMALI EVLİLİKLER / roman

Martin Walser, 24 Mart 1927'de Bodensee kıyısındaki Wasserburg'da doğdu; çağdaş Alman yazarlarının en ünlülerinden biridir. Bugüne kadar ellinin üstünde roman, anlatı, tiyatro oyunu, radyo oyunu ve deneme yazmıştır. 1957 yılında Almanya'nın en önemli ödülllerinden Hermann Hesse Ödülü'nü, 1962'de Gerhart Hauptmann Ödülü'nü ve 1965'te de Schiller anısına verilen ödülü aldı. 1981 yılında Heine Derneği'nin özel ödülüne ve Georg Büchner Ödülü'ne, 1990 yılında da Bavyera Güzel Sanatlar Akademisi'nin Büyük Edebiyat Ödülü'ne değer bulundu. Değişik politik görüşleriyle de ilgi çeken yazar, romanlarında özyaşamsal kişisel öğelerden uzak durur, ama kahramanlarının hepsinde kendinden parçalar bulmak mümkündür.

İÇİNDEKİLER

I. ANNENİN PARTİYE GİRMESİ

1. Şimdiki Zaman Olarak Geçmiş Zaman	11
2. Johann Pişman Olmayacağı Bir Yanlış Yapar.....	17
3. Ödemeler Durduruldu	31
4. Kefalet	46
5. Bayrak Töreni	61
6. Annenin Partiye Girmesi	79
7. Toplantılar	94

II. WASSERBURG MUCİZESİ

1. Şimdiki Zaman Olarak Geçmiş Zaman	105
2. La Paloma	113
3. Anita, Anita	132
4. İlk Kez	145
5. Pak Yortusu'ndan Sonraki Pazar	179
6. Onun Arkasından	194
7. Wasserburg Mucizesi	210
8. Ayrılış	228

III. HASAT

1. Şimdiki Zaman Olarak Geçmiş Zaman	243
2. Hasat	246
3. Gezi	296
4. Nesir	325

SON SÖZ OLARAK ÖNSÖZ	353
----------------------------	-----

I. Annenin Partiye Girmesi

1. *Şimdiki Zaman Olarak Geçmiş Zaman*

Olan bir şey, olacak bir şey demek değildir. Eğer bir şey geçmişte kalmışsa, artık insan o olayı yaşamış insan değildir. Ama olaya başkalarından daha yakındır. Her ne kadar geçmiş zaman, şimdiki zaman olmazsa da, sanki öyle bir şey varmış gibi kendini buna zorluyor. Fakat olan bir şey, olacak bir şey demek değildir. Geçmiş olan bir şey de olan bir şey değildir artık. Şimdi anlatacağımız şeyin gerçekleştiği zaman, o olduğunu bilmiyorduk. Şimdi, o öyleydi veya böyleydi diyoruz fakat bir zamanlar, şimdi söylediklerimizi bilmiyorduk.

Herkesi içine alan geçmişte, bir müzedeymiş gibi gezinilebilir. Özel geçmişin üzerinden gidilemez. Onlardan salt kendini ele verenleri biliyoruz, bunlar bir rüyadan daha belirgin olmasa da. Geçmişte ne kadar uzun kalırsak, geçmiş kendine özgülüğü ile uzun süre 'şimdileşmekte'. Yorumunu sorarsak, rüyaları da bozarız. Diğer bir dilin ışığı altında incelenen rüya, salt sorulan soruya yanıt verir. İşkence edilen bir kişi gibi, istediğimiz şeyleri kendiliğinden söylemez. Geçmiş böyledir.

Son tren bugün W.'de durduğu an, tüm çantalarını kavramak istersin ama onlar senin bir seferde kavrayabileceğinden daha fazladır; bir arada, arka arkaya. Acele et, çünkü tren Wasserburg'ta sürekli kalmayacak. Yeni bir çantayı parmaklarınla yakaladığın an, kavramış olduğunu sandığın diğer bir çanta elinden kaçıp kurtulacak. İki, üç, belki de dört çantayı mı trende bırakacaksın? Olmaz öyle şey. Öyleyse bir kez daha her iki elinle olanak elverdiğince çok çantayı yakala. İşte, şimdi de tren kalkıyor. Artık çok geç.

Rüyaların nasıl olduğunu anlatmak, rüyadan bir ev yapmaktır. Yeterince rüya gördün, şimdi onları kur. Rüyadan ev yapmak, arzulanırları gerçekleştirecek bir istem değildir. Rüyalar, olduğu gibi kabul edilir; hazır bekle.

Babayı evin kapısından sedye ile dışarı çıkartan üniformalı iki adamın kofunda kızıl haç bandajı vardı. İriyarı hizmetçi Elsa ve narin yapılı aşçı Mina, üst yarısı çizgili camdan kapının kanatlarını tuttular. Evin kapısı hâlâ açık duruyordu. Johann, her şeyi mutfak kapısından izledi. Evin kapısı doğuya açıldığı için, adamlar babayı terastan ambulansa taşırlarken o, ateş hattından bakakalmıştı. Güneş neredeyse parmaklıkların üstünden çıkacaktı. Evin açık kapısından dondurucu soğuk içeri vuruyordu. Mart başıydı. Babası bu kez atlatmıştı. Henüz okula gitmeyen Johann'ın hecelediği sözcük zatürcep'ti. Üç, dört veya beş yaşında olup tüm harfleri öğrenmiş olanların bile ilk bakışta okunamaz olarak gördükleri uzun sözcükleri babasının Johann'a heceletmek gibi bir hobisi vardı. Poppocatepetl. Bhagawadgita. Rabindranath Tagore. Swedenborg. Bharatanatyam. Bu sözcükler Hindenburg, Fahrenstange, Hochzeitsschmaus gibi üç veya dört harfi bilindikten sonra gerisi tamamlanabilen sözcükler gibi değildi. Johann, bu sözcüklerin anlamlarını sorduğunda babası; "Sözlük ağacına koy; seyretmek için," derdi.

Birinci kattaki konuk zile bastığı an, evin girişinde mutfak kapısının yanındaki duvarda bulunan camlı numaratorde oda numarası aşağı düşerdi. O zaman, tıraş olması için konuğa hemen sıcak su götürmek gerekirdi. Numaratorün yanında, gene camın altında Hapag-Lloyd'un gemisi *Bremen*'in güvertesinde tenis oyuncuları görülüyordu. Karışık bir ikili. Erkekler uzun, beyaz pantolonlu; kadınlar pliseli etekli, alagarson saçlarından sadece biraz püskül bırakılmış, başlarında bone. Bruggers Adolf bu saç şekline hep 'Simpelsfransen' diyordu. Adolf en iyi arkadaşı olduğu için Johann ona, bu sözcüğün doğrusunun 'Simpelfransen' olduğunu söylemekten çekiniyordu, gücenir diye.

Bay Schlegel, Helmer Gierer Hermine'nin üstüne doğru geldiğini görünce, "saygılar, saygılar," diye bağırarak yana çekildi ve koskocaman başını eğdi. Herkese öyle "say-

gılar, saygılar," diye seslenmezdi. Çok iri ve şişmandı. Yanında sürekli taşıdığı bir kılıç vardı; ama Bay Schlegel'in vücut ölçüleriyle kıyaslandığında buna kılıççık demek daha doğru olurdu. Schlegel, Helmer Gierers Hermine'yi iki omzundan kavradı ve bağırdı: Manila nerede? Kim, "Filipinler'de," diye cevap vermezse, Bay Schlegel onunla alay eder ve küfredirdi. Eğer keyfi yerindeyse, sapı değerli olan kılıcını kınından çeker, parıldatır ve bağırdı: "Leuthen'deki çarpışmadan hemen sonra Büyük Frederik tarafından bizzat verildi." Ve kılıcı gene kınına sokardı. Bay Schlegel, bazen ağır 'çin çayı aslanı' kafasını pek kaldıramazdı. Kırmızılaşmış göz kapakları gözlerine ağır gelmeye başlayınca, sertçe homurdanırdı: "Kırmızı duvara yaslandım ve vurdum!" Bay Schlegel, yuvarlak masada her gün şarabını içerdi, Johann da ister istemez bu cümleye birçok kez karıştı. "Kırmızı duvara yaslandım ve" Ufak bir ara ve sonra gırtlaktan çıkan aynı sesle: "... vurdum." Bay Schlegel'in görür görmez ona, "Pernambuco!" diye seslenmesini istiyordu. Kim onu, "yetmiş yedi buçuk saat!" diye yanıtlayabilirse, onu geçmesine izin verirdi. Bay Schlegel, "Lakehurst-Friedrichshafen!" diye bağırdığında, "25 saat," diye yanıt verip "ve yirmi üç dakika" deyinceye kadar her iki omzundan sarsardı. Dev yapılı inşaat ustası Helmer Gierers Hermine, ona "saygılar, saygılar" diye bağırtılmasını niçin hiçbir zaman bırakmadı? Belki de Hermine'nin uzun zaman önce ölen babası yaşlı Helmer, ona bu cümleyi miras bıraktığı için. Haftada hiç değilse bir kez o cümleyi kullanmadan edemiyordu. "Hiçbir şey en iyi değildir," diyordu, kaba bir aksanla. *Restauration*'un mutfağında bu cümleyi söyleyemezdi. Çünkü eviyede bulaşıkları yıkayan prenses bu aksandan nefret eder ve kızarak şiveyi hemen düzeltirdi: hiçbir şey en iyi değildir. Bu şekilde düzeltilmek güçlü adamı kızdırdı; kendinden beklenmeyen çeviklikle bulaşık yıkayan prensese döndü, Yüksek Almancasıyla, prensesle boy ölçüşürcesine sordu: "Manila nerededir?" Prensese, tiz sesiyle anında yanıt verdi: "Filipinler'de!" Bay Schlegel, "saygılar, saygılar," dedi, kılıcını çekti, prensesin önünde eğildi, kılıcını gene kınına soktu ve sanki bir geminin limanını terk etmesi gibi mutfaktan çıkıp gitti. Zaten o, yuvarlak

masadan kalkmış, aslında tuvalete gidiyordu. Diğer taraftan inşaat ustası pes etti. O, Helmer Gierers Hermine, Pernambuco (bakkam ağacı) sorusunu sorunca, prenses gururlu bir şekilde Yüksek Almanca'yla, "Fasulye değil!" dedi. Onu etkilemişti: "Saygılar, saygılar!" Bir keresinde de prenses kasıtlı olarak diyalekti ile onu şimşek çarpmışa döndürdü. Bu kez o, prensesin rolünü üstlendi, Yüksek Almanca'yla söyledi: "evet, evet, hoşuna gitmeyen şey, yapmadığın şeydir."

Birbirlerine takılmadan, hiçbir zaman birbirlerinin yanlarından geçmezlerdi.

Babasının dediğine göre, Helmer Gierers Hermine şerefine söz söyletmeksizin, yeni taşınanların villasını temizliyordu. Göl kenarındaki bu ruhsuz villada olanlar Helmer Gierers Hermine olmasaydı, bilinemeyecekti. Paskalya'dan Azizler Yortusu'na kadar olan zamanlarda Reutlingerli fabrikatörün motoru hep buharlı gemilerin arasında dururdu. Herkes motorun baş tarafında 'SUROTMA'yı okuyordu ama bunun ne demek olduğunu bilmiyordu. Johann, bu sözcüğü ilk kez görünce hemen heceledi. Johann hecelemeyle Adolf'a hava atmak istedi ama Adolf SUROTMA'nın ne demek olduğunu babasından öğrenmişti. Babası da bunu Helmer Gierers Hermine'den duymuştu. SUROTMA, Reutlingerli fabrikatörün çocuklarının isimlerinin ilk hecelerinden oluşuyordu. Susanne, Robert, Tobias ve Marianne. SUROTMA aşağı kıyıda gürültülü motoruyla neredeyse sudan havalanırcasına iki yanında köpüren dalgaları arkasından kendine doğru sürüklerken, artık onun adını herkes ezber biliyordu. Helmer Gierers Hermine bir haber kaynağıydı. Bayan Fürst ise onun tam tersiydi. Bay Schlegel Bayan Fürst'ün yanına geldi. Bu köyün ve de dünyanın en ağır başını eğdi ve saygılarını belirtti. Bayan Fürst hiç ses çıkartmadı. Bay Schlegel böyle olacağını biliyordu. O hiçbir zaman Bayan Fürst'e Manila, Pernambuco veya Lakehurst sorusunu sormadı. Bayan Fürst'ten bir şey öğrenmek veya Helmers Hermine'nin formüle ettiği gibi: "Fasulye değil," diye bir yanıt almak olanaksızdı. Dudakları dikilmiş gibiydi. Oysa o, gazeteci kadın olarak, Hermer Gierers Hermine'ye göre daha çok eve girip çıkıyordu ama onun ağzından

bir selam bile duyulmadı. Hiç kimse; ne papaz, -Bayan Fürst belki de zaten Protestan'dı- ne de belediye başkanı, onun tarafından dikkate alındıklarını iddia edemezlerdi. Güneş ışınlarının sanki çenesinin altına gelmesini istemiş gibi başını kalkık tutardı. Buna karşılık Bayan Häckelsmüller ise sanki güneş ışını ensesine gelsin diye kafayı öne eğerek yürürdü. Bir köy, nasıl oluyor da her şeyin ama, öncelikle tüm zıtlıkların bir araya toplandığı bir dünya olabiliyor! Bayan Häckelsmüller kafası eğik olarak evceğizinden kiliseye, kiliseden de evceğine giderdi; bu yolda hiç kesintisiz, yosun olarak adlandırılan çimenlik vardı. Otlar uzadığı zaman Bayan Häckelsmüller'in sadece ufacık sırtının yuvarlağı görülürdü. Bayan Häckelsmüller'in minicik yüzü için Helmer Gierers Hermine bile bir şey söyleyememişti. Buna karşılık o, köye her yeni gelene ve Bayan Fürst'ün yüz ifadesine şaşırarlara; kocasının, Memmingen'deki öğle yemeğinden sonra Bay Mehlreter'e ait olan ve Schmied Hans tarafından kullanılan arabaya binmek isterken, düşüp öldüğü söylendiği zaman yüzünde bu ifadenin belirdiğini anlatırdı. Kocasını kırk üç yaşında öldüğünde Bay Mehlreter için balmumu satmaya gitmişti. Bay Mehlreter balmumunu çok gizli tuttuğu bir formüle göre *Restauration*'un ufak eski ahırında üretmişti. Ancak bundan önce Bay Fürst, Schlegellerin evinin bodrumunda lastikleri vülkanize etmişti. Ondand da önce Dortmund isimli karanlık şehirde radyo satmaya çalışmıştı. Hermine ve köydekiler, Dortmund'ta uzun süre yağmur yağmadığı zamanlar, insanın ağzını açmadığını ondan öğrenmişlerdi; çünkü aksi takdirde ağıza kurum dolar, dişler arasında gıcırdayıp dururdu. Daha da öncesine gidersek savaş zamanı subaydı. Hatta mükemmel bir asker. Helmer Gierers Hermine, Bayan Fürst'ün şimdi dört çocuğuyla birlikte daha önce lastiklerin vülkanize edildiği bodrum-ev de oturduğuna ve inşaat ustası Schlegel'e şimdiye kadar bir kerecik olsun kirayı ödeme mezlik yapmadığına dikkati çekerek Fürstlerin öyküsünü bitirirdi. Helmer Gierers Hermine daha sonra "saygılar, saygılar," dedi ve bir şey söylerken oraya buraya tıkırdattığı sağ işaret parmağını birdenbire yukarı doğru dimdik tuttu. 'Soutterrain' (bodrum), Hermer Gierers Hermine'nin şe-

refinden ödün vermeden temizlediği villalardan öğrenip köye getirdiği sözcüklerden biriydi. Soutterrain (bodrum), Kleptomanie (hırsızlık hastalığı), Migräne (migren), tabula rasa (tavsiye), Psychologie (psikoloji), Gentleman (centilmen) ve diğerleri.

Köy, toprağın altında geliyordu. Veya şöyle denilmeliydi: Sonbahar, renkli elini bize emanet edilen yeşilliğin üstüne koydu. Daha sonra kar, yeşilliği koruyucu rolü üstleniyordu. Kar taneleri tüm dalların üstünde. Kar, sessizliği sağlıyor. Bazı gürültüleri yutuyor. Göl, bir donanım gibi kısa parlaklık veriyor.

Olmuş olduğumuzdan daha uzun yaşamıyoruz. Tersine, dünyaya geldikten sonra, olduğumuzu yaşıyoruz. O geçip gittikten sonra, geçmiş olsa da, hâlâ var. Şimdi, geçmiş olmak, geçmişi mi, yoksa şimdiyi mi daha çok ifade ediyor?

Martin Walser

BİR PINAR GİBİ

1998 yılında 'Alman Yayıncıları Barış Ödülü'nü alan ve her zaman siyasal kimliğiyle öne çıkan *Martin Walser*, son elli yılın Alman gerçeğini en iyi anlatan, yorumlayan, eleştiren bir yazar olarak tanımlanıyor. Can Yayınları arasında çıkan *Birbirimiz Olmadan*, *Yamalı Eyllikler* ve *Av* adlı romanlarıyla Türkiye'de de sesini duyurmuştu. *Bir Pınar Gibi*, çocukluğundan başlayarak bir yazarın oluşumunu anlatıyor. Her ne kadar romanda adlar değişikse de romanın kahramanı olan *Johann*, *Martin Walser*'in ta kendisidir. Çocukluğunu Almanya'nın güneyinde, taşrada geçiren *Johann*, varlıklı sayılmayacak bir ailede büyür. Hayallerinin içine gömülen savaş karşıtı bir baba ile ekonomik nedenlerle Hitler'in partisine katılmaya karar veren, daha gerçekçi bir annenin çocuğudur. Baba, oğluna güzelliğe karşı duyarlı olmayı, dilin tınısını, yabancı sözcüklerin büyü-sünü öğretir. Bu sözcük ve dil sevgisi küçük *Johann*'i ömür boyu bırakmayacaktır. İkinci Dünya Savaşı öncesi Almanya'sında Nasyonal Sosyalizmin dorukta olduğu 1933-45 yıllarını romanına fon alan *Martin Walser*, *Johann*'ın gözüyle ülkesinin siyasal gelişimini gözler. Böylece *Johann*'ın sözcük dağarcığına 'Hitler' ve 'parti' sözcükleri de eklenir. Nasyonal Sosyalistlerin iktidara gelmesiyle başlayan, Avusturya'nın ilhakıyla süren ve İkinci Dünya Savaşının bitimiyle sona eren bir dönemi anlatan *Martin Walser*'in dili 'bir pınar gibi' berrak ve temiz. *Bir Pınar Gibi*, hatırlama ve hatırlayış biçimleri üstüne bir başyapıt; Üçüncü Reich dönemindeki taşra Almanya'sının ve Almanya'nın en karanlık döneminin başarılı bir panoraması.

ISBN 975-07-0050-3

<http://www.canyayinlari.com>

Kapakdaki fotoğraf: JAY MASSET